

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

LEGAL REGULATION OF FINANCING THE RECOVERY OF UKRAINE

Сударенко О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет

Стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання фінансування відновлення України через правові методи фінансової діяльності. Мета статті полягає у комплексному вивченні правових методів мобілізації, розподілу та використання коштів публічних фондів, враховуючи кошти міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та іноземних фінансових установ, які направляються на фінансування відновлення України, їх належному правовому регулюванню та виробленні пропозицій удосконалення законодавства у зазначеній сфері. Досліджуючи генезу правового регулювання фінансування відновлення України через призму програмних документів Уряду, нами зроблено висновок, що дії нашої держави є послідовними у визначенні напрямів відновлення України та знаходять відображення і в документах суб'єктів міжнародного фінансового права. Стверджується, що участь у фінансуванні відновлення України беруть різні суб'єкти: Україна, міжнародні фінансові організації, іноземні держави, іноземні фінансові установи, фізичні та юридичні особи України, кожен з яких використовує різні правові методи фінансової діяльності. Україна, з метою фінансування відновлення нашої держави, акумулює кошти до публічних фондів використовуючи всі чотири правові методи мобілізації та направляє їх на виконання завдань та функцій, які стоять на сьогодні перед державою. Кошти, які надійшли до бюджету за допомогою обов'язкового методу мобілізації та за допомогою вилучення частини прибутку державних підприємств, у т.ч. НБУ безоплатно та безповоротно направляються на забезпечення оборони нашої держави. Що ж до коштів, які надходять від сплати єдиного соціального внеску, то ці позабюджетні кошти виступають як джерело оплати соціальних виплат та як джерело надання грантів бізнесу. Україна використовує також добровільні методи мобілізації залучаючи кошти суб'єктів приватного та публічного права на фінансування відновлення нашої держави. Щодо такого методу мобілізації коштів як кошти від конфіскацій, зокрема коштів держави агресора, то зазначена сфера на сьогодні знаходиться на порядку денному світової спільноти. Вироблено пропозиції удосконалення норм Податкового кодексу України у сфері оподаткування грантів з позабюджетних фондів коштів.

Ключові слова: суб'єкт міжнародного фінансового права, фінансування відновлення України, публічні фонди коштів, обов'язковий метод мобілізації, добровільні методи мобілізації, податки, єдиний соціальний внесок, гранти з позабюджетних фондів коштів, мобілізація коштів у формі конфіскацій.

The article is devoted to the study of issues of legal regulation of financing the restoration of Ukraine through legal methods of financial activity. The goal of the article is to comprehensively study the legal methods of mobilization, distribution and use of public funds, taking into account the funds of international financial organizations, foreign states and foreign financial institutions that are sent to finance the restoration of Ukraine, their proper legal regulation and developed proposals to improve legislation in this area. Studying the genesis of legal regulation of financing the restoration of Ukraine through the lens of the Government's program documents, we concluded that the actions of our state are consistent in the defined directions of restoration of Ukraine and are reflected in the documents of subjects of international financial law. It is claimed that various entities take part in financing the restoration of Ukraine: Ukraine, international financial organizations, foreign states, foreign financial institutions, individuals and legal entities of Ukraine, each of which uses different legal methods of financial activity. Ukraine, in order to finance the restoration of our state, accumulates funds for public funds using all four legal methods of mobilization and directs them to perform the tasks and functions that the state faces today. Funds received by the budget using the mandatory method of mobilization and by withdrawing part of the profits of state-owned enterprises, including the NBU is sent free of charge and irrevocably to ensure the defence of our state. As for the funds that come from the payment of a single social contribution, these extra-budgetary funds act as a source of payment for social benefits and as a source of business grants. Ukraine also uses voluntary methods of mobilization by attracting funds from private and public law entities to finance the restoration of our state. As for this method of mobilizing funds as funds from confiscations, in particular the funds of the aggressor state, this area is currently on the agenda of the world community. Proposals for improving the norms of the Tax Code of Ukraine in the field of taxation of grants from extra-budgetary funds have been made.

Key words: subject of international financial law, financing the restoration of Ukraine, public funds, mandatory method of mobilization, voluntary methods of mobilization, taxes, single social contribution, grants from extra-budgetary funds, mobilization of funds in the form of confiscations.

Постановка проблеми. Вже не перший рік на території нашої держави триває війна, руйнація, смерть, вимушена еміграція, старіння нації. Проте Україна не здається, навіть у цей складний період російського вторгнення, вживає заходів не тільки для оборони та визволення наших територій, а й для її відновлення. Відновлення відбувається у декількох напрямках: у певних секторах економіки; у регіонах де відбувались бойові дії; у регіонах, які були окуповані або які мають значні руйнування в інфраструктурі. Саме ці території, відповідно до законодавства України отримали назву «території відновлення» [1]. Зазначена сфера відносин врегульовується правовими нормами, отже вимагає наукового дослідження, а також переосмислення певних наукових категорій та понять.

Напрями дослідження питань правового регулювання фінансування відновлення України можуть бути різні, з точки зору науки адміністративного права як організаційно-правові аспекти фінансування відновлення України, з точки зору конституційного права як конституційно-правові засади фінансування відновлення. Ми спробуємо провести наукове дослідження питань правового регу-

лювання фінансування відновлення України з точки зору фінансового права. Отже, окреслимо ті правові методи фінансової діяльності, які використовує держава Україна та субнаціональні органи влади (органи місцевого самоврядування) у сфері фінансування відновлення нашої держави. Об'єктом нашого дослідження будуть суспільні відносини у сфері обігу коштів публічних фондів, направлених на задоволення суспільного інтересу, відносини міжнародного співробітництва у сфері публічних фінансів, що дає нам підстави стверджувати, що відповідне дослідження проводиться також в рамках міжнародного фінансового права.

Стан дослідження. Питання правового регулювання фінансування відновлення України не були предметом комплексного наукового дослідження. При написанні статті автор використовував теоретичні висновки фундатора науки фінансового права Воронової Л.К. Важливіми в науковому плані для автора при написанні статті були роботи Карнауха Б. [2], Музики-Стефанчук О.А. [3]. Питання правового регулювання надання бюджетних грантів були предметом досліджень Якимчук Н.Я. [4],

Бевз Т.С. [5], проте у 2023 році частина програм, яка фінансувалась за рахунок бюджетних грантів була передана на фінансування позабюджетних фондів. Отже, відповідні питання також потребують наукового дослідження, вироблення пропозицій удосконалення законодавства.

Мета статті полягає у комплексному вивченні правових методів мобілізації, розподілу та використання коштів публічних фондів, враховуючи кошти міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та іноземних фінансових установ, які направляються на фінансування відновлення України, їх належному правовому регулюванні та виробленні пропозицій удосконалення законодавства у зазначеній сфері.

Вклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року сучасний світ змінився докорінно. Повномасштабне вторгнення РФ на територію незалежної суверенної держави Україна проілюструвало, що в світі існують суб'єкти, які порушують загальні принципи права, закріплені в Статуті ООН [6] та відповідно Декларації про принципи міжнародного права, стосовно дружніх відносин і співробітництва між державами, відповідно до статуту ООН [7]. Тому перед Україною та світовою спільнотою постало питання не тільки щодо відновлення правопорядку, притягнення до відповідальності суб'єкта, порушника загально визначених принципів права, а й відновлення держави, яка постраждала від такого вторгнення.

Якщо досліджувати генезу правового регулювання фінансування відновлення України через призму програмних документів Уряду України, то можна зазначити, що питання відновлення України стали предметом правового регулювання з перших днів війни: Національна рада з відновлення від наслідків війни, яка представила проект Плану відновлення України до 2032 року [8], відповідно до якого передбачено п'ять напрямів відновлення: безпека енергооб'єктів; критична та соціальна інфраструктура; відновлення житла; розмінування територій; підтримка малого та середнього бізнесу [9]. Відповідні напрями відновлення знаходять відображення і в документах суб'єктів міжнародного фінансового права. Зокрема, в 7 принципах Лугано: партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність, верховенство права; демократична участь; залучення багатьох стейкхолдерів; гендерна рівність та інклюзія; сталий розвиток [10]. Так, керуючись принципами Лугано Швейцарія має намір до 2036 року виділити на відновлення України 5 мільярдів швейцарських франків (понад 5 млрд євро). Передбачається, що «близько 1,5 млрд швейцарських франків буде виділено з бюджету міжнародного співробітництва до 2028 року», а 3,5 млрд – за рахунок інших джерел, відповідно до рішення Федеральної ради протягом 2029-2036 років [11]. У 2024 році Уряд України представив свій План щодо України для отримання фінансування від ЄС з фонду Ukraine Facility. План погоджено Європейською комісією [12]. «План узгоджується з програмою розширеного фінансування (EFF) МВФ для України, тому обидві програми взаємно підсилуватимуть одна одну з точки зору відновлення фіскальної та боргової стійкості, зовнішньої життєстійкості та сприяння довгостроковому зростанню» [13]. При цьому Планом визначено чотири сектори економіки, які на думку Уряду «мають найбільші можливості для розкриття потенціалу зростання України: енергетика, сільське господарство та виробництво продуктів харчування, транспорт і логістика для експорту, виробництво критично важливих матеріалів. Також є три наскрізні напрямки: цифрова трансформація, зелений перехід/захист довкілля, розвиток малого та середнього підприємництва» [13]. Отже, можемо стверджувати, що дії нашої держави є послідовними у визначенні напрямів відновлення України.

Загальновідомо, що фінансова діяльність держави та органів місцевого самоврядування заснована на трьох групах правових методів фінансової діяльності: методи

мобілізації, методи розподілу та методи використання коштів публічних фондів. Так, до групи правових методів мобілізації належать: обов'язковий та добровільний методи мобілізації коштів публічних фондів, метод вилучення частини прибутку державних та комунальних підприємств, у тому числі і коштів НБУ, метод переходу у власність держави коштів від конфіскації майна, сплати штрафів, від передачі у власність держави спадщини, безхазяйного майна тощо. Кожен з цих методів має свої особливості та використовується у сфері фінансування відновлення України.

Не малий вклад у фінансування відновлення нашої держави становить сплата обов'язкових платежів, зокрема податків та єдиного соціального внеску, обов'язкових зборів (наприклад, збори до Пенсійного фонду з певних видів господарських операцій, які є джерелом формування загального фонду Державного бюджету [14; 15]), державного мита, судового збору, адміністративного збору тощо. Відродження економіки, зменшення кількості безробітних все це позитивно впливає на покращення платіжної спроможності нашої держави. І хоча кошти, від сплати податків, які виділяються на безоплатній, безповоротній та безстроковій основі, йдуть на забезпечення потреб оборони нашої держави від зовнішнього загарбника, це також кошти відновлення, відстоювання та повернення наших територій.

Що ж до коштів, які надходять від сплати єдиного соціального внеску, то ці позабюджетні кошти виступають як джерело надання грантів бізнесу. Так, в Україні діють програми надання: мікрогрантів на створення або розвитку власного бізнесу; гранти учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей; грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства; грантів для створення або розвитку тепличного господарства [16; 17]; фінансування організації професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної професійно-технічної освіти [18]; компенсації роботодавцю за працевлаштування на нові робочі місця [19]; фінансування професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державною службою зайнятості [20]. Кожна з програм характеризується особливим суб'єктним складом, умовами надання коштів на безоплатній, безповоротній та безстроковій основі. Проте, тут постає питання щодо оподаткування відповідних грантів, оскільки Податковим кодексом України передбачено звільнення від оподаткування коштів, одержаних у формі бюджетних грантів. Так, згідно з пп. 14.1.277-1 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України бюджетний грант – цільова допомога у вигляді коштів або майна, що надаються на безоплатній та безповоротній основі за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги для реалізації проекту або програми у сферах культури, туризму та у секторі креативних індустрій, спорту та інших гуманітарних сферах у порядку встановленому законом [21]. Отже, гранти з позабюджетних фондів та бюджетні гранти відрізняються за джерелом виділення коштів, оскільки мова йде про різні публічні фонди, та за напрямками використання коштів. Для забезпечення єдиних підходів для оподаткування суб'єктів господарювання, які отримують бюджетні гранти та гранти з позабюджетних публічних фондів коштів, на потреби, які є важливими для України в умовах відновлення нашої держави, слід передбачити звільнення від оподаткування грантів з позабюджетних фондів коштів.

Якщо говорити про такий метод мобілізації коштів до Державного бюджету України як вилучення частини прибутку державних підприємств, у тому числі прибутку НБУ, то зазначений метод мобілізації коштів відрізняється від сплати податків тим, що для таких суб'єктів встановлено особливі правила встановлення прибутку, розра-

хунку його розміру, який підлягає вилученню до Державного бюджету. Так, відповідно до ст. 5-1 Закону України «Про Національний банк України» та ст. 15 Закону України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, НБУ перераховує чітко визначену суму, а саме частину прибутку до розподілу, визначену у річній фінансовій звітності, підтверджену зовнішнім аудитом та затверджену Радою НБУ [22]. Що ж до коштів державних підприємств, то прибуток таких суб'єктів вираховується відповідно до рішень Уряду, які можуть змінюватися протягом року. Зазначені кошти як і податки, на сьогодні є джерелом фінансування обороноздатності України.

Добровільні методи мобілізації в Україні представлені зокрема у формі, державних/місцевих запозичень; державних/місцевих гарантій; державних лотерей; розміщення коштів на рахунках банків державного сектору (як депозитних, так і поточних), НБУ; благодійних внесків, грантів, дарунків; державного кредитування [23]. Якщо говорити про фізичних та юридичних осіб України, то вони беруть участь у фінансуванні відновлення України шляхом придбання облігацій державного внутрішнього боргу, казначейських зобов'язань нашої держави. Так, за результатами проведення розміщення облігацій внутрішньої позики за 16.04.2024 р. до Державного бюджету було залучено 6874558798,23 грн [24].

Добровільний метод мобілізації коштів використовує держава і при зарахуванні добровільних внесків (благодійних пожертв) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права (включаючи іноземних та міжнародних суб'єктів) на рахунки «UNITED24», відкриті у НБУ. Зазначені кошти використовує для фінансового забезпечення заходів з відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги, під час дії воєнного стану та протягом одного року, наступного за роком, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан. Станом на 01.04.2024 на спецрахунок НБУ для підтримки сил оборони надійшли кошти у сумі 35,8 млрд грн в еквіваленті, а перераховано на потреби оборони – 34,5 млрд грн [25]. Зазначені добровільні внески є джерелом формування спеціального фонду Державного бюджету України, повинні обліковуватись окремо у складі інших неподаткових надходжень [15, п. 56 Розділу VI]. Уряд України розробив документи, щодо перерахування зазначених сум коштів на рахунки розпорядників бюджетних коштів [26; 27; 28]. Слід зазначити, що кошти з рахунків «UNITED24» направляються на гуманітарне розмінування, медичну допомогу, освіту і науку та відбудову України [29].

Україна залучає кошти від суб'єктів міжнародного фінансового права використовуючи такі добровільні методи мобілізації як державні/місцеві запозичення, одержання грантів. Слід зазначити, що світова спільнота також вишукує нові можливості для фінансування відновлення України, як приклад, можемо назвати спеціальний адміністративний рахунок МВФ, Ukraine Facility, тощо. Кошти, які надходять від суб'єктів міжнародного фінансового права, як правило, зараховуються до Державного бюджету України. Так, кошти від ЄС, іноземних держав, іноземних фінансових установ, міжнародних фінансових організацій у формі бюджетної підтримки (включаючи гранти), макрофінансової допомоги є джерелом формування коштів загального фонду Державного бюджету України. Кошти, які мають цільове призначення (гранти, позики), зараховуються до доходів спеціального фонду бюджету. Джерелами фінансування відновлення України є й залишки коштів, джерелом формування яких були надходження від суб'єктів міжнародного фінансового права в попередні бюджетні періоди. До джерел фінансування відновлення України належать кошти Ukraine Facility та кошти позабюджетних фондів ЄС [30; 31].

Ще одним методом мобілізації є перехід у власність держави коштів від конфіскацій, штрафів, спадщини. На сьогодні відбувається становлення законодавства у зазначеній сфері не тільки в Україні, а й світовою спільнотою. Зокрема, ведеться законотворча робота щодо стягнення заморожених активів рф [32]. Європейська рада 12.02.2024 ухвалила рішення щодо використання прибутків від заморожених активів рф. Так, центральні депозитарії, які володіють понад 1 млн євро активів ЦБ РФ, повинні окремо враховувати надзвичайні залишки готівки, що накопичуються через обмежувальні заходи ЄС, а також повинні окремо зберігати відповідні доходи. Це рішення відкриває шлях Раді прийняти рішення про можливе встановлення фінансового внеску до бюджету ЄС, зібраного з цих чистих прибутків, для підтримки України та її відновлення та реконструкції на наступному етапі, зокрема через Ukraine Facility [33].

«Щодо норм міжнародного права, держава відповідальна за міжнародно протиправні дії, тож зобов'язана відшкодувати у повному обсязі шкоду, завдану такими діями (Responsibility of States for Internationally Wrongful Act, ст. 31). Усі збитки, завдані внаслідок російської агресії, мають бути відшкодовані коштом агресора», оскільки «має місце міжнародно-протиправне діяння erga omnes» [2, с. 23, 33]. «Через це Комітетом Міністрів Ради Європи прийнято Резолюцію (Resolution CM/RES(2023)3), що запровадила перший з трьох елементів міжнародного компенсаційного механізму для України – Міжнародний Реєстр збитків, завданих агресією рф проти України» [2, с. 23]. Реєстр збитків, завданих агресією рф проти України (RD4U) з 02.04.2024 розпочав приймати заяви щодо пошкодження чи руйнування житлового нерухомого майна через портал «Дія» [34]. До суб'єктів, які в подальшому зможуть подати свої заяви щодо збитків (не тільки щодо житлової нерухомості) належать також юридичні особи, держава, субнаціональні органи.

Фінансування має дві правові форми: безстрокову, безоплатну, безповоротну форму виділення коштів та строкову, поворотну й оплатну. Відповідні методи фінансування відновлення України стануть предметом наших наступних наукових досліджень.

Висновки. Участь у фінансуванні відновлення України беруть різні суб'єкти: Україна, міжнародні фінансові організації, іноземні держави, іноземні фінансові установи, фізичні та юридичні особи України. Кожен із зазначених суб'єктів використовує різні правові методи фінансової діяльності. Україна, з метою фінансування відновлення нашої держави, акумулює кошти до публічних фондів використовуючи всі чотири правові методи мобілізації та направляє їх на виконання завдань та функцій, які стоять на сьогодні перед державою. Кошти, які акумулює Україна за допомогою обов'язкового методу мобілізації, зараховуються до бюджетної системи та позабюджетних фондів. Кошти, які надійшли до бюджету за допомогою обов'язкового методу мобілізації та за допомогою вилучення частини прибутку державних підприємств, у т.ч. НБУ безоплатно та безповоротно направляються на забезпечення оборони нашої держави. Що ж до коштів, які надходять від сплати єдиного соціального внеску, то ці позабюджетні кошти виступають як джерело оплати соціальних виплат та як джерело надання грантів бізнесу. Україна використовує також добровільні методи мобілізації залучаючи кошти суб'єктів приватного та публічного права на фінансування відновлення нашої держави. Щодо такого методу мобілізації коштів як кошти від конфіскацій, зокрема коштів держави агресора, то зазначена сфера на сьогодні знаходиться на порядку денному світової спільноти.

Враховуючи, що гранти з позабюджетних фондів та бюджетні гранти відрізняються за джерелом виділення коштів й за напрямками використання коштів, то з метою забезпечення єдиних підходів для оподаткування суб'єктів

господарювання, які отримують бюджетні гранти та гранти з позабюджетних публічних фондів коштів, на потреби, які є важливими для України в умовах віднов-

лення нашої держави, слід внести зміни до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування грантів з позабюджетних фондів коштів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-п#Text>
2. Карнаух Б. Яка шкода є «прямим» наслідком війни: практика Компенсаційної комісії ООН. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 1. С. 23–36. Серія. *Юридичні науки*. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(132\)02](https://doi.org/10.31617/3.2024(132)02)
3. Музика-Стефанчук О.А. Від фінансового права до правового регулювання публічних фінансів (національний, зарубіжний та міжнародний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 261–265. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/61.pdf
4. Якимчук Н.Я. Особливості правового регулювання відносин в сфері надання бюджетних грантів. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 3. С. 69-76. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2023/15.pdf
5. Бевз Т.С. Правове регулювання грантів як одного із механізмів забезпечення економічних прав громадян. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 60–62. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2024/13.pdf
6. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
7. Декларації про принципи міжнародного права, стосовно дружніх відносин і співробітництва між державами, відповідно до статуту ООН: прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН 24 жовтня 1970 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140050__140050
8. Національна рада з відновлення України від наслідків війни Проект Плану відновлення України. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52ef031/62dea1e46d460c3028c7ac0b_Європейська%20інтеграція.pdf
9. Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України Забезпечити людей світлом і теплом. *Урядовий кур'єр*. 18.10.2023. № 209.
10. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022'Lugano Declaration' Lugano, 4–5 July, 2022 URL: https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/urc2022_lugano-declaration.pdf
11. Лузан Ольга Швейцарія планує виділити на відновлення України 5 млрд євро. Це кошти до 2036 року. 10.04.2024. URL: https://sensor.net/ua/news/3483602/shveyitsariya_playuє_vydilyty_na_vidnovlennya_ukrayiny_5_mldr_yevro_tse_koshty_do_2036_roku
12. European Commission – Press release. Commission endorses Ukraine Plan, paving the way for regular payments under the Ukraine Facility Brussels, 15 April 2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-endorses-ukraine-plan-paving-way-regular-payments-under-ukraine-facility-2024-04-15_en
13. Міністерство економіки України. План для Ukraine Facility 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
14. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 26.06.1997 № 400/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр#Text>
15. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
16. Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text>
17. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-п#n8>
18. Про реалізацію експериментального проекту з організації професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-2023-п#Text>
19. Деякі питання надання роботодавцеві компенсації єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за працевлаштування на нові робочі місця: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2023-п#Text>
20. Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2023 № 264 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2023-п?find=1&text=бойових#Text>
21. Податковий кодекс України. 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
22. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
23. Сударенко О.В. Добровільні методи мобілізації коштів до публічних фондів: фінансово-правовий аспект. *Держава та регіони*. 2020. № 3. Серія Право. С. 99–104. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2020/19.pdf
24. Офіційний сайт Міністерства фінансів України Результати проведення розміщень облігацій внутрішньої державної позики 16 квітня 2024 року. <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika>
25. Офіційний сайт НБУ Зі спецрахунку, відкритого НБУ на потреби оборони, з початку повномасштабної війни перераховано майже 34,5 млрд грн, за березень рахунок поповнився на понад 182 млн грн. 02.04.2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zi-spetsrahunku-vidkritogo-nbu-na-potrebi-oboroni-z-rochatku-povnomasshtabnoyi-viyuni-pererahovano-mayje-345-mldr-grn-za-berezen-rahunok-popovnivsya-na-ponad-182-mln-grn>
26. Деякі питання використання коштів, що надходять на рахунки для залучення добровільних внесків (благодійних пожертв) на підтримку України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-2022-п#Text>
27. Про затвердження Порядку використання коштів з рахунка "Фонд обслуговування та погашення державного боргу": Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2023 № 1009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2023-п#n8>
28. Деякі питання казначейського обслуговування коштів, отриманих головними розпорядниками коштів державного бюджету на рахунки, відкриті в Національному банку України: Наказ Міністерства фінансів України від 23.05.2023 № 280, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 06.06.2023 за № 940/39996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0940-23#Text>
29. Офіційний вебсайт урядової організації в Україні «UNITED24». URL: <https://u24.gov.ua/uk>
30. Сударенко О.В. Євросоюз як один із суб'єктів фінансування відновлення України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 451–455. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/107.pdf
31. Сударенко О.В. Міжнародний валютний фонд та світовий банк як суб'єкти фінансування відновлення України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 6. С. 133–140.
32. Конгрес США розгляне законопроект про конфіскацію активів РФ, його вже підтримав Білий дім (11.01.2024). URL: <https://www.slovaidoilo.ua/2024/01/11/novyna/svit/konhres-ssha-rozhlyane-zakonoprojekt-pro-konfiskacziyi-aktyviv-rf-joho-vzhe-pidtrymav-bilyj-dim>
33. European Council. Press Release. Immobilised Russian assets: Council decides to set aside extraordinary revenues. 12.02.2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/12/immobilised-russian-assets-council-decides-to-set-aside-extraordinary-revenues/>
34. Офіційний сайт Омбудсмена України Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України: прийом заяв через портал «Дія». 02.04.2024. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/reyestr-zbitkiv-zavdanih-agresiyeyu-rosijskoyi-federaciyi-proti-ukrayini-prijom-zayav-cherez-portal-diya